

МИЛИЈА МАРЈАНОВИЋ

Настава историје у школама у Републици Српској

Образовање у Републици Српској је у последњих десетак година прошло кроз веома интензиван процес развоја и промена, које су имале видљиве последице и на предмет историја. Неке од тих промена биле су веома позитивне и то пре свега оне које су се односиле на осавремењивање наставе, обуку наставника за примену нових наставних метода, опремање школа наставним средствима, издавање нових уџбеника и слично, док су неке биле веома болне и то пре свега оне које су за последицу имале смањење броја часова наставе историје у средњим стручним и средњим техничким школама.

У Закону о основном образовању и васпитању у Републици Српској у члану 3 дефинише се да је основно образовање и васпитање обавезно и бесплатно за сву децу од шест до 15 година живота и да траје девет година (Закон о основном образовању и васпитању “Службени гласник Републике Српске” бр. 74/08 и 71/09). У току свог основношколског образовања ученици се са историјом као самосталним наставним предметом сусрећу у шестом разреду и изучавају га до деветог разреда основне школе. Осим у шестом разреду, где се историја изучава са једним часом недељно, у осталим разредима она је заступљена са по два часа недељно.

У шестом разреду основне школе ученици се упознају са наставним предметом историја и историјом као науком, периодизацијом и обрађују период праисторије и старог века, а наставни програм се завршава са падом Западног римског царства.

У седмом разреду обрађују се садржаји из опште и националне историје у периоду средњег века, односно од пада Западног римског царства до доба Великих географских открића.

У осмом разреду заступљени су садржаји из опште и националне историје од петнаестог до друге половине деветнаестог века, док се у деветом разреду обрађује историја од друге половине деветнаестог века до деведесетих година двадесетог века.

Потребно је нагласити да се ученици у основној школи упознају са основним историјским појмовима, хронологијом, догађајима и личностима из

прошлости још у петом разреду основне школе у оквиру предмета познавање друштва, који је заступљен са два часа седмично.

Наставни садржаји предмета историја распоређени су у оквиру 36 наставних седмица, тако да у шестом разреду ученици имају 36 часова историје, у седмом и осмом 72, а у деветом разреду 68 часова годишње.

Наставни план и програм представља само оквир за реализацију наставе. Наставник има обавезу да испоштује наставни план, али вршећи глобално и оперативно планирање, има слободу да усклади реализацију наставног програма са потребама ученика у савладавању наставних садржаја.

Наставни план и програм за основну школу садржи: циљеве наставе историје, попис наставних тема и наставних јединица, оквирни број часова по наставним темама, очекиване исходе учења, те смернице за наставнике.

Средње образовање се реализује у гимназији, средњој стручној и средњој техничкој школи. У њима школовање траје 3 или 4 године и не постоји законска обавеза похађања средње школе (Закон о средњем образовању и васпитању “Службени гласник Републике Српске” бр. 74/08 и 106/09). Стога, анализу наставе историје у средњим школама можемо извршити са аспекта изучавања историје у гимназији, средњој стручној и средњој техничкој школи.

Ученици се у гимназији образују у четири постојећа смера: општи, друштвено-језички, природно-математички и рачунарско-информатички. У сваком од ових смерова настава историје је заступљена са различитим бројем часова. У општем смеру то су два часа седмично у сва четири разреда, односно 8 часова (2+2+2+2), у друштвено-језичком то је 10 часова (2+2+3+3), у природно-математичком историја је заступљена у прва три разреда (2+2+2), док је у рачунарско-информатичком смеру заступљена у прва два разреда са по два часа седмично (2+2). Током 2009/2010. године интензивирале су активности у Министарству просвете и културе Републике Српске на модернизацији наставних садржаја у гимназији, па је стога и историја у оквиру ових активности доживела неке позитивне промене. Битно је навести да је подкомисија за модернизацију Наставног програма историје за први разред гимназије била састављена од три члана: један професор историје у гимназији, један професор са Филозофског факултета-Студијски програм историја и инспектор-просветни саветника за историју у Републичком педагошком заводу. Анкетирањем актива наставника историје у гимназијама у Републици Српској прибављена су мишљења, ставови, предлози и примедбе, који су били веома конструктивни и узети су у обзир од стране чланова подкомисије приликом израде Наставног плана и програма историје за први разред гимназије. Предложени модел Наставног плана и програма садржи: опште и посебне циљеве програма, оперативне циљеве односно исходе, садржаје програма, односно појмове и корелацију са другим наставним предметима.

У средњим стручним и средњим техничким школама историја се изучава једну или евентуално две наставне године са по два часа седмично. У Републици Српској се историја изучава током две наставне године са по два часа седмично у струкама: Економија, право и трговина и Угоститељство и туризам, односно занимањима: пословно-правни техничар, туристички техничар и угоститељско-кулинарски техничар. Настава је организована по модуларном принципу и Наставни програм обухвата садржаје од праисторије до савременог доба.

У свим осталим средњим школама настава историје је заступљена са по два часа седмично у току једне наставне године. У таквим околностима, наставник је у могућности да направи хронолошки преглед најзначајнијих догађаја, личности и процеса, без могућности да се ти садржаји проширују и продубљују.

Уџбеници: Министарство просвете и културе Републике Српске пред почетак школске године објављује списак одобрених уџбеника за употребу у основној и средњој школи. На тржишту Републике Српске налази се по један уџбеник историје за сваки разред. Уџбеници у Републици Српској написани су у складу са “Смјерницама за писање и оцјену уџбеника историје основних и средњих школа у БиХ” из 2007. године. Након доношења Смјерница из штампе је изашла нова генерација уџбеника за све разреде основне, као и средње стручне школе. Аутори уџбеника били су у обавези да испоштују наведене Смјернице као и “Заједничко језгро Наставног плана и програма за основну школу”. Квалитету ових уџбеника значајан допринос дали су Савјет Европе, Мисија ОЕБС-а у БиХ, као и институт Георг Екарт из Брауншвајга, у чијој су организацији будући аутори уџбеника и рецензенти прошли веома квалитетну обуку за писање и рецензију уџбеника. Према оцени наставника који користе наведене уџбенике, они представљају значајан помак и побољшање у односу на претходне, у погледу садржаја, дидактичке апаратуре и технике у којој су штампани. Ученици су такође веома високо оценили квалитет ових уџбеника.

Наставни кадар: Квалитету наставе историје у многоме доприноси и кадар који реализује наставу. У Републици Српској у 185 основних школа запослено је 348 наставника историје (190 жена и 158 мушкараца). Настава у основним школама је 100% стручно заступљена. Наставници који реализују наставу у основној школи су са завршеном Педагошком академијом (наставник историје и географије) или Филозофским факултетом-Студијски програм историја (професор историје).

У средњим школама у Републици Српској, којих има 84, запослено је 158 професора историје. Сви су са завршеним Филозофским факултетом (поседују звање професор историје или дипломирани историчар са положеном педагошком групом предмета), што значи да је и настава у средњим школама 100% стручно заступљена.

Наставници приправници имају обавезу да у року од годину дана, од заснивања радног односа у школи, положи стручни испит. Уз решење о положеном стручном испиту стичу право за добијање лиценце за рад у васпитно-образовним институцијама. Лиценце издаје Министарство просвјете и културе Републике Српске, а регистар лиценцираних наставника води Републички педагошки завод.

Структура наставног кадра у школама у Републици Српској представља веома значајан допринос квалитету наставе историје у школама.

Стручно усавршавање: Током школске 2009/2010. године у организацији Министарства просвјете и културе Републике Српске сви наставници у основним и средњим школама били су обухваћени обуком којом су савладали основе информатичке писмености. Поред тога, наставници историје сваке године присуствују саветовањима у организацији Републичког педагошког завода на којима се анализирају значајна питања из области организације и реализације наставе. Републички педагошки завод има успостављен систем видеоконференцијског линка са осам пунктова у Републици Српској који се користи у свакој ситуацији када се укаже потреба за брзом разменом информација и комуникацијом са већим бројем наставника. Значајан допринос у процесу едукације наставника историје дале су и невладине организације кроз своје пројекте (Мисија ОЕБС-а у БиХ, Еурокалио, Цивитас, МДГИФ-Култура за развој, Институт Георг Екарт, Центар за демократизацију из Солуна, Образовање за мир и др). Одређени број наставника у основним и средњим школама прошао је и процес обуке за реализацију наставу Историја религија и Демократија и људска права, тако да у својим школама изводе наставу и из тих предмета. Наставници у оквиру својих радних обавеза, а у циљу индивидуалног стручног усавршавања, имају и задатак да током школске године реализују једну стручну тему на седницама стручних актива или на седницама Наставничког већа.

Материјално-техничка опремљеност: Настава историје се реализује у учионицама општег типа (класичне учионице) или у специјализованим учионицама (кабинети историје). Највећи број школа поседује задовољавајући број историјских карата и додатног наставног материјала, док су неке школе опремљене и савременом информатичком технологијом, па се настава изводи у веома квалитетним условима. У последњих неколико година Министарство просвјете и културе Републике Српске, локалне заједнице и менаџменти школа улажу значајна средства како би се услови за реализацију наставе подигли на што виши ниво.

Ваннаставне активности: Поред часова редовне наставе, ученици који су посебно заинтересовани за изучавање историје у својим школама могу се укључити у рад историјских секција, а могу да похађају и часове додатне

наставе из историје. Наставници, у складу са интересовањима ученика, израђују План и програм рада историјске секције. Часови додатне наставе користе се за припрему ученика за такмичење из историје. Републички педагошки завод доноси Календар такмичење за сваку школску годину у који је уврштен и предмет историја. Такмичење се реализује на школском, општинском, регионалном и републичком нивоу. Током ове школске године у такмичењу су учествовале све основне и средње школе, а најбољи представници наћи ће се на Републичком такмичењу које ће бити одржано 14.05.2011. године на Филозофском факултету у Бањалуци, у просторијама Студијског програма историја. Најбољи остварени резултати на такмичењима додатно се бодују приликом уписа ученика у средњу школу. Исто тако вреднује се и рад наставника-ментора чији су ученици били најуспешнији, и то на основу Правилника о стручном усавршавању, оцјењивању и напредовању васпитача, наставника, стручних сарадника и директора у предшколским установама, основним и средњим школама и домовима Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" бр. 78/06).

Предлози за унапређење наставе историје: Значајни помаци у области унапређења наставе историје су учињени у претходном периоду, што не значи да се треба задовољити постојећим стањем. Простора за побољшање сигурно да има, а и мотивација међу наставницима је на високом нивоу. У том смислу, предлози актива наставника историје у основним школама своде се на повећање садржаја у Наставном плану и програму који се односе на друштвену, економску и културну историју. У складу са Смјерницама потребно је додатно повећати број часова на којима би се анализирао улога жена кроз историју, као и историја свакодневног живота. Неопходно је примењивати наставне методе кроз које би ученици самостално, критички и аналитички приступали анализи историјских извора. Ученике треба подстицати да се баве истраживачким пројектима или активним учењем како би се створили услови за дијалог и отворену и толерантну дискусију. Наставници сматрају, да би било добро у шести разред основне школе увести још један час историје недељно, како би ученици квалитетније овладали знањима, способностима и вештинама које су им неопходне за наставак школовања. Потребно је додатно радити на јачању компетенција наставника кроз перманентан процес стручног усавршавања и примене савремених информатичких технологија.

Подржавајући предлоге актива наставника историје, сматрам да би од велике користи било да се БиХ укључи у један од међународних студија ученичких постигнућа (PISA, TIMSS), након чега бисмо могли да проценимо где се наше образовање налази, у поређењу са другим земљама и који су то сегменти образовања које треба да унапредимо у наредном периоду.

Наш задатак је да ученицима и наставницима пружимо могућност да у потпуности искажу своје креативне способности и да кроз образовни систем добијемо демократског, толерантног грађанина.

Ставови и мишљења ученика и наставника о питањима везаним за уџбенике, наставу и стручно усвршавање, а који су наведени у овом тексту, изнесени су на основу анкете која проведена међу ученицима 8. разреда у стотину основних школа Републике Српске и наставника у педесет актива наставника историје. Дакле, они не представљају произвољну оцену аутора, већ су резултат одговора које су ученици и наставници дали на питања постављена у анкети која је проведена школске 2010/2011. године.